

SAĞIR VE DİLSİZ OLMA DURUMUNUN CEZA SORUMLULUĞUNA ETKİSİ VE TÜRK CEZA KANUNU DÜZENLEMESİ*

The Effect of Deaf and Mute Status on Criminal Liability and
the Regulations of the Turkish Penal Code

Dilaver NİŞANCI*

ÖZ

Bu makalede Türk Ceza Kanunu'nun 33'üncü maddesinde düzenlenen sağır ve dilsiz olma durumunun, ceza sorumluluğuna olan etkisi tartışılacaktır. Bu bağlamda öncelikle ceza sorumluluğu kavramı ele alınacak, doktrindeki değişik düşünceler ışığında bu kavram incelenecektir. Akabinde sağır ve dilsizlik başlığı altında sağır ve dilsiz kişilerin davranışları, iletişim problemleri, bu durumun doğumla ve yaşla bağlantısı, sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğuna yönelik olarak uygulanan sistemler ve doktrinde bu sistemlere yönelik düşünceler ele alınacaktır. Ardından Türk Ceza Kanunu'nun sağır ve dilsizlikle ilgili düzenlemesi irdelenecek; kanun düzenlemesi dâhilinde, farklı yaş gruplarında olan sağır ve dilsizlere yönelik, kanunun bakış açısı ortaya konacaktır. Müteakiben, eleştirel yaklaşımla bu düzenlemeye yönelik görüşler ve düşüncemiz ifade olunacaktır. Çalışma; olması gereken hukuk bağlamında, kanunda yapılması gereken hususlara yönelik düşüncelerimiz ile son bulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sağır ve Dilsizlik, Ceza Sorumluluğu, Kusur Yeteneği.

ABSTRACT

This article discusses the impact of deafness and muteness, as regulated under Article 33 of the Turkish Penal Code, on criminal liability. In this context, the concept of criminal responsibility will first be addressed and examined in light of various doctrinal views. Subsequently, under the heading of deafness and muteness, the behaviors of deaf-mute individuals, their communication difficulties, the correlation of this condition with birth and age, the systems applied regarding their criminal liability, and scholarly opinions on these systems will be analyzed. The regulation concerning deafness and muteness in the Turkish Penal Code will then be scrutinized, and the perspective adopted by the law with respect to deaf-mute individuals of different age groups will be

* **Gönderi:** 14.04.2025 - **Kabul:** 25.06.2025 | **Received:** 14.04.2025 - **Accepted:** 25.06.2025.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Bilim Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye
✉ drdilavernisanci@gmail.com • 0000-0002-0427-432X.

Atıf Şekli / Cite As: NİŞANCI, Dilaver (2025). Sağır ve Dilsiz Olma Durumunun Ceza Sorumluluğuna Etkisi ve Türk Ceza Kanunu Düzenlemesi. ÇÜHAD, (7), 390-412.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

revealed within the framework of the statutory provision. Following this, a critical approach will be employed to evaluate the relevant legal framework, and our opinions on the matter will be expressed. The study concludes with our views on the necessary legal amendments within the context of *lex ferenda*.

Keywords: Deafness and Muteness, Criminal Liability, Capacity to Bear Culpability.

GİRİŞ

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun İkinci Bölümü “*Ceza sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*” başlığını taşımaktadır. Yirmi dört ila otuz dördüncü maddeler arasını içeren bu bölümün 33’üncü maddesinin başlığı “*sağır ve dilsizlik*”tir. Söz konusu madde;

“Bu Kanunun, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır” demektedir.

Görüldüğü üzere; 33’ üncü madde sağır ve dilsizlere yönelik doğrudan bir düzenleme yapmayıp, aynı bölümün 31’ inci maddesinde düzenlenen “*yaş küçüklüğü*” başlığına gönderme yapmaktadır.

Kanunun bu düzenlemesi bizi zorunlu olarak sağır ve dilsizlikle yaş küçüklüğünü birlikte incelemeye götürmektedir. Türk Ceza Kanunu’nun 31’ inci maddesi;

“(1) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

(2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

(3) Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz” demek suretiyle, yaş küçüklüğünün ceza sorumluluğuna etkisini düzenlemektedir.

Görüleceği üzere, söz konusu madde, yaş küçüklüğünün ceza sorumluluğuna etkisini üç evre halinde ele almaktadır. Bu evreler, sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğunu ele alan 31' inci maddede de kullanılmakta, lakin yaş aralıkları değişikliğe uğramaktadır.

Sağır ve dilsiz olma durumunun ceza sorumluluğuna etkisinin ele alındığı ve buna yönelik olarak Türk Ceza Kanunu düzenlemesinin tartışıldığı çalışmamızda; öncelikle, kusur sorumluluğu ve sağır dilsizlik kavramları ile, sağır ve dilsizliğin tıbbi ve işlevsel boyutu irdelenecektir. Müteakiben, sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğuna yönelik sistemler ve bu bağlamda Türk Ceza Kanunu düzenlemesi ortaya konulacak, son olarak da, Türk Ceza Kanunu'nun bu konuya yönelik düzenlemesi değerlendirilecektir.

I. KUSUR SORUMLULUĞU VE SAĞIR DİLSİZLİK İLİŞKİSİ

Günümüz ceza hukuku anlayışı bir eylemin suç olarak değerlendirilebilmesi için, fail tarafından gerçekleştirilen hareketin kanunda resmedilen tipe uygun olması ve hukuka aykırı olması ile yetinmemekte, ayrıca bu eylemin kusur adı verilen kavramla ilişkilendirilmesini de aramaktadır.

Kusur, failin hukuka uygun hareket edebilme olanağına sahip olduğu halde, hukuka aykırı bir davranışı seçmiş ve gerçekleştirmiş olması nedeniyle kınanabilmesidir. Lakin buradaki kınama, ahlaki ya da benzeri bir kurala uymamaktan kaynaklanan bir kınama olmayıp, hukuki bir kınamadır. Hukuken dikkate alınmış değer yargıları önem arz etmekte, kişinin içsel değer yargıları değerlendirme dışı kalmaktadır¹. Başka türlü davranma imkânının varlığına rağmen kötü olanı seçerek gösterdiği irade oluşumu ve zihniyet, fail hakkındaki kusur yargısının temelini oluşturmaktadır².

Ceza sorumluluğu için failin kusurunun bulunması şarttır, bu ilke sadece ceza hukukunun temel ilkelerinden birisi olmayıp, aynı zamanda anayasal bir ilkedir³.

Kusur ile faile karşı, gerçekleştirmemesine imkân olduğu halde, yine de hukuka aykırı fiili gerçekleştirdiği yönündeki kişisel kınama iddiasında bulunmaktadır⁴. Bu şekilde gerçekleşen bir iddiada önemli olan husus, failin önünde hukuka aykırı olmayan fiili seçebileceği fiil alternatifi bulunmasına ve bunu seçebilecek iktidara sahip olmasına rağmen, yine de haksız olanı tercih etmesi yer almaktadır. Bu nedenle fail ceza sorumluluğuna sahiptir. Belirtilen şekildeki bir kusur isnadının içeriğinde, “başka türlü hareket edebilme”, “alternatif olasılık” gibi hususların bulunuyor olması, ceza hukukunda “özgür irade” tartışmalarını da beraberinde getirmektedir⁵. Pozitif hukuk açısından

¹ ÖZTÜRK, ERDEM, s. 306.

² KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 315.

³ Madde 38/7 – “Ceza sorumluluğu şahsidir”.

⁴ ROXIN, s. 860.

⁵ YILDIZ, s. 1446.

bakıldığında, irade özgürlüğü problemi kusur ve kusur yeteneği açısından belirleyici bir konuma sahiptir.

Apaydın; kusurluluğu, failin psişik faaliyeti ile netice arasındaki ilişki olarak tanımlamakta; fiilin kişiye yüklenebilmesi için hareketi yaptığı sırada o kişinin sahip bulunması gereken şahsi niteliklerin bütününe de, kusur yeteneği olarak ifade etmektedir⁶.

Türk hukuk doktrinde hâkim görüşe göre kusurluluk, karma bir nitelik taşımaktadır. Kast ve taksir, haksızlığın ayrılmaz parçası ve böylece hareketin kusurlu olarak değerlendirilmesinin objesidir. Ayrıca kast ve taksir, cezanın tayini açısından, birer kusurluluk şeklidir. Diğer bir ifadeyle; kast ve taksirin çifte işlevi bulunmakta olup hem cezanın sebebini hem de cezanın sınırını belirler⁷.

Kişinin işlediği fiilden dolayı kınanabilmesi, öncelikle bu kişinin kusur yeteneğine sahip olmasını gerektirir⁸. Kusur yeteneği, kusurlu olarak davranabilme yeteneğidir⁹. Doğruyu yanlıştan, haklıyı haksızdan ayırabilme ve buna göre davranabilme kabiliyetidir¹⁰. Davranışından dolayı kişinin kınanabilmesi, cezalandırılabilmesi, suçlanabilmesi için, o kişinin toplumsal yaşamın gereklerini doğru kavrama ve buna göre davranma yeteneğinin bulunması gerekir ki, işte bu yetenek, kusur yeteneğidir¹¹.

Kusur yeteneğinin suçun unsuru olup olmadığı meselesi, doktrinde tartışılan bir konu olup¹²; normatif anlayışı kabul edenler, kusur yeteneğinin, suçun bir unsuru olan kusurluluğun içinde olduğunu, açıkçası kusurluluğun ön şartını oluşturduğunu ileri sürmektedirler^{13 14}.

Birtakım yazarlarsa; kusur yeteneğini, suçun unsurları arasında, özellikle kusurluluğun bir ön şartı olarak görmemekte, genellikle failin bir niteliği, bir başka deyişle kişinin bir durumu olarak algılamaktadırlar¹⁵. *Hafizoğulları – Özen*, bu görüşte iken¹⁶; *Soyaslan*, kusur yeteneğinin suçun varlığının ön şartı veya unsuru olmadığı düşüncesindedir. Yazara göre; kusur yeteneği ile suç arasındaki ilişki sadece yaptırım açısından önemlidir. Kusur yeteneğine sahip olanlara ilişkin yaptırımlar, acı çektiricidirler; kusur yeteneği olmayanlara ilişkin yaptırımlar ise tedavi edici ve eğitici niteliktedir¹⁷.

⁶ APAYDIN, s. 14.

⁷ APAYDIN, Kusurluluk, s. 34.

⁸ SOYASLAN, s. 407.

⁹ ÖZBEK, DOĞAN, MERAKLI, BACAŞIZ, BAŞBÜYÜK, s. 373.

¹⁰ HAKERİ, s. 281.

¹¹ ÇINAR, s. 47.

¹² Apaydın, “kusur yeteneği”, “isnat yeteneği” ve “ceza ehliyeti” kavramlarının eş anlamlı kavramlar olduğu düşüncesindedir. APAYDIN, s. 5.

¹³ BETTIOL, DIRITTO PENALE, s. 393’ den aktaran: HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 388.

¹⁴ KATOĞLU, s. 117.

¹⁵ ANTOLISEI, MANUALE, PG, s. 609’ dan aktaran: HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 388.

¹⁶ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 389.

¹⁷ SOYASLAN, s. 413.

765 sayılı TCK döneminde uygulamada, aksine kararlar olmakla birlikte kusur yeteneği, genellikle failin bir durumu olarak algılanmıştır. 5237 sayılı TCK' nın sisteminden ise, Kanunun, kusur yeteneğini açıklayan herhangi bir düşüncüyü benimsediğini iddia etmek olanağı bulunmamaktadır¹⁸.

Türk Ceza Kanunu kusur yeteneğini tanımlamamakla beraber; Kanunun 31, 32 ve 34' üncü maddeleri incelendiğinde kastedilenin; “*işlenen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama (algılama yeteneği)*” ve bu doğrultuda “*davranışlarını yönlendirme yeteneği (irade yeteneği)*” olduğu ortaya konabilir¹⁹.

Algılama yeteneği, insanın kendi varlığının bilincinde olarak çevresinde olan biteni gözlemleyebilme yeteneği olup; zihni gelişiminin yanı sıra, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevrenin şartlarına bağlı olarak gelişim göstermektedir. Kişi gözlemlerinden sonuç çıkarırken, yükümlülüklerinin ve bunlara aykırı davranması durumunda sorumlu olacağının bilinciyle hareket etmelidir. Haksızlık bilinci olarak adlandırabileceğimiz bu meleke, kişinin hukukun gereklerine uygun davranabilme imkânı varken, tercihini hukuk kurallarına aykırılıktan yana kullanmış olmasında gösterir ki, kişinin kınanabilmesinin temelini de bu oluşturur²⁰.

Kişi, işlediği fiilin davranış normlarına aykırı olduğunu ve dolayısıyla haksızlık teşkil ettiğini bilmesine rağmen, tercihini bu fiili işlemekten yana kullanmıştır. Kişinin işlemiş olduğu fiilin hukuken onaylanmayacak bir fiil olduğunun bilincinde olması yeterli olup, bunun ayrıca pozitif hukuk metinlerinde suç olarak tanımlanmış olduğunu bilmesi de gerekli değildir^{21 22}.

Kişinin dini, ahlaki, siyasi veya buna benzer görüşlerinden beslenen ve bunun sonucunda doğru sandığı ya da vicdanen kendisini yükümlü hissetmesinden kaynaklanan davranışları, haksızlık bilincini kaldırmazlar²³.

Kişinin kusurlu sayılabilmesi için algılama yeteneği tek başına yeterli olmayıp, failin davranışlarını yönlendirme yeteneğine de sahip olması gereklidir. Kusurun unsurunu oluşturan irade, davranış normlarının muhtevasının bilinmesini, bunların bilincinde olunmasını gerektirmektedir²⁴. Fail,

¹⁸ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 389.

¹⁹ “Türk Ceza Kanunu’nun 31/2 ve 32/1 maddelerinde kusur yeteneği dolaylı olarak tanımlanmıştır. Bu hükümler uyarınca, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin bulunması durumunda kusur yeteneğinin varlığı kabul edilmiştir. Kusur yeteneğinin iki belirgin unsuru vardır. Bunlardan ilki; işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlayabilme, diğeri ise; eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayan kişinin, davranışlarını bu algılama doğrultusunda hukuk düzeninin gereklerine uygun olarak yönlendirme yeteneğinin bulunmasıdır. ‘Algılama’ ve ‘irade yeteneği’ denilen bu iki ögenin kişide bir arada bulunmaması veya bu yeteneklerinde azalma meydana gelmesi halinde kusur yeteneğinin tam olmadığı kabul edilmelidir.” YCGK, E. 2013/8-119, K. 2014/448, T. 30.10.2014.

²⁰ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 316.

²¹ ÖZGENÇ, s. 406-407.

²² HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 383.

²³ ROXIN, I, 21, kn. 12 vd’ den aktaran: KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 316.

²⁴ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 316.

davranışının hukuken kabul edilemez bir fiil olduğunu bilmesine ve hukuka uygun davranabilme yeteneğine sahip olmasına rağmen, hukuka aykırı fiili gerçekleştirmek için hareket etmektedir²⁵

Kusur prensibi irade hürriyetinin varlığını gerektirmekte olup, ceza sorumluluğu da bedenen sağlıklı kişilerde öznel bir duygu olan irade hürriyetinin bulunmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, kişinin davranışlarından dolayı sorumluluğu kişisel hürriyetinin ve onurunun sonucudur²⁶.

Bir kimsenin kusurlu sayılabilmesi için, fiili işlediği sırada davranış normunun gerektirdiği şekilde karar verebilme yeteneğine sahip olması gerekir ki, ruhen sağlıklı yetişkin her birey normal koşullarda bu yeteneğe sahiptir²⁷.

Kusur yeteneğinin bulunup bulunmadığı konusunda, kişinin hem algılama ve hem de irade yeteneğinin bulunup bulunmadığı araştırılır. Bunlardan birisinin bulunmaması, kusur yeteneğinin yokluğunun kabulünü gerektirir^{28 29}.

Algılama ve irade yeteneği iki kategori insanda bulunmamakta olup, bunlar; yeterli toplumsal gelişmişliğe ulaşmamış olanlar veya ağır psişik özürleri bulunan kimselerdir. Bu demektir ki, kusur yeteneğinin altında, kişinin psişik olgunluğu ve akıl sağlığı bulunmaktadır³⁰.

Failin kişiliğinde veya fiilin işlenişi esnasında mevcut olan bazı istisnai haller dolayısıyla, yetişkin insanlardaki davranış normlarının anlam muhtevasını algılama yeteneğinin ve buna bağlı olarak da davranışlarını yönlendirme yeteneğinin ortadan kalkması mümkündür. Kanun koyucu da, birtakım durumlara yönelik olarak kişinin başka türlü davranma olanağının bulunmadığını, bu nedenle de kusurlu sayılamayacağını kabul etmektedir³¹.

Kusurluluğu etkileyen halleri, Türk Ceza Kanunu'nun öngördüğü sistem dahilinde; kanunun hükmü ve amirin emri (TCK m. 24), zorunluluk hali (TCK m. 25/2), meşru savunmada sınırın aşılması (TCK m. 27/2), cebir ve tehdit (TCK m. 28), haksız tahrik (TCK m. 29), hata (TCK m. 30), yaş küçüklüğü (TCK m. 31), akıl hastalığı (TCK m. 32), sağır ve dilsizlik (TCK m. 33) ve geçici nedenler,

²⁵ AKBULUT, s. 216.

²⁶ EBERT, s. 95'den aktaran: KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 317.

²⁷ ROXIN, I, 20, kn. 36' dan aktaran: KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 318.

²⁸ ÖNDER, s. 260.

²⁹ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 384.

³⁰ HAFIZOĞULLARI, ÖZEN, s. 384.

³¹ KOCA, ÜZÜLMEZ, s. 319-320.

alkol ve uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK m. 34) olarak sıralamak mümkündür^{32 33 34}. Görülebileceği üzere TCK'da; sıralanan bu olumsuz etkilerin somut durumda bulunmaması halinde; failin fiilini, ceza normunu ihlal etmeyen davranıştan yana kullanabileceği, haksızlık ve hukuka uygun davranma konusunda seçim özgürlüğüne sahip olduğu normatif olarak kabul edilmiştir. Failin gerçekten de bu özgürlüğe sahip olup olmadığı tartışmaları ise, ceza hukuku uygulamasında yadsınmıştır³⁵.

Sağır ve dilsizlerin biopsikososyal gelişimlerinin, sağlıklı insanlara kıyasla, daha geriden geldikleri bilinen bir durum olup, bu itibarla 33'üncü maddenin Kanundaki yerinin olumlu olduğu değerlendirilmektedir³⁶.

Buraya kadar söylediklerimiz bağlamında; sağır ve dilsiz olma durumunun kusurla bağlantısı, algılama ve irade yeteneği üzerindeki olası etkileri üzerinden değerlendirilmelidir.

II. SAĞIR VE DİLSİZLİĞİN TIBBİ VE İŞLEVSEL BOYUTU

İnsan tamamen duyularına bağımlı olarak yaşar. Duyuları ile elde ettiği hisleri, deneyimlerini oluşturmakta kullanır. Bu hisler aracılığı ile elde ettiği bilgiler, onun dünyasını yaratmakta, algılama ve anlama, hafıza, hayal kurma, düşünme ve neden arama işlevlerinin oluşturulmasını sağlamaktadır. İşitme kaybı, bu duyulardan en önemlisi olan işitme bozukluğu durumunda ortaya çıkmaktadır. İşitme engeli, işitme duyarlılığının kişinin gelişim, uyum, özellikle iletişimdeki görevlerini yerine getirmesinde en büyük engeli oluşturur³⁷.

³² 765 sayılı TCK'da bu nedenler; yaş küçüklüğü (m. 53-55), akıl hastalığı (m. 46-47), sağır-dilsizlik (m. 57-58), arızı sebepler (m. 48/1), istemeyerek sarhoşluk veya uyuşturucu madde etkisi (m. 48/3) olarak düzenlenmiştir.

³³ "TCK m. 24-34 arasındaki bu sistematik göstermektedir ki; dogmatik açıdan hukuki nitelikleri birbirinden farklı hukuka uygunluk nedenleri ile kusurluluğu etkileyen haller 'Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler' şeklinde aynı başlık altında toplanmıştır. Bu durum doktrinde eleştiri konusu olan hususlardan birisidir... Hukuka uygunluk nedenleri ceza sorumluluğunu değil, eylemin hukuka aykırılığını kaldırır. İkinci olarak, hukuka uygunluk nedenleri kusurluluğu etkileyen haller ve mazeret nedenleriyle birlikte değerlendirilmemelidir, zira farklı iki unsuru ilgilendirirler. Kusurluluğu kaldırın ya da azaltan hallerin ceza sorumluluğunu kaldırın ya da azaltan nedenler olarak adlandırılması, her iki kurumun teorik yapısına uygun değildir. Üçüncü olarak 'ceza sorumluluğunu kaldırın hal' ifadesi de doğru değildir. Ceza hukukunda cezayı kaldırın ya da azaltan haller söz konusudur. Hukuka uygunluk nedenleri eylemi hukuka aykırı olmaktan çıkarırlar, kusurluluğu kaldırın haller ise ceza sorumluluğunu değil, kusurluluğu ortadan kaldırır. Bu bağlamda 'ceza sorumluluğu' ifadesi de doğru değildir. Bu konuda cezai ehliyet kavramı bulunmakla beraber, bunun hukuka aykırılık ile ilgisi bulunmayıp kusur yeteneği ile ilgilidir. Dolayısıyla bu düzenleme, bu konuda uzun bir sürenin sonucu ortaya çıkmış önemli bir ayrımı yadsımakta ve teorik açıdan tartışmalı bir düzenlemeye yol açmaktadır. Buna göre hukuka uygunluk nedenleriyle kusurluluğu kaldırın ya da azaltan nedenlerin ayrı başlıklar halinde düzenlenmesinin daha yerinde olacağı ifade edilmelidir".

DÜLGER, s. 141-142; 175.

³⁴ "TCK, birinci kitap başlığı altında genel hükümlere yer vermektedir. Birinci kitap başlığının ikinci kısım isimli alt başlığı ise ceza sorumluluğunun esasları ismini taşımaktadır. Kanun koyucu bu başlık altında ceza sorumluluğunu kaldırın veya azaltan nedenler isimli ikinci bölüme yer vermiştir. Fakat, ceza sorumluluğunu kaldırın veya azaltan nedenler başlığı altında, hem hukuka uygunluk sebepleri, hem mazeret sebepleri, hem kusuru kaldırın sebepleri, hem de kusuru azaltan sebepler bir arada düzenlenmiştir. Bu dört değişik hukuki niteliğe sahip kurumun bir arada düzenlenmiş olması, eleştiriye açıktır. Nitekim öğretide de bu durumun eleştirildiği görülmektedir."

MERAKLI, s. 363.

³⁵ YILDIZ, s. 1470-1471.

³⁶ ALKAN, s. 150.

³⁷ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 11.

İşitme organı olan kulak üç bölümden oluşmaktadır:

Dış Kulak: Kulak kepçesi ve dış kulak kanalından meydana gelir. Kulak kepçesi, ses dalgalarının toplanmasını ve ses şiddetinin artışı sağlanmaktadır.

Orta Kulak: Dış kulak yolundan, kulak zarı ile ayrılır. Küçük bir boşluk halindedir ve geniz ile arasında bir irtibat sağlayan östaki tüpünü içerir. Orta kulakta bulunan sırasıyla, çekiç, örs ve üzengi adı verilen üç kemikçik, bir ses iletim zinciri oluşturmaktadır. Orta kulak, içerdiği bu yapıların da katkısıyla kulak zarına gelen sesin şiddetini artırmaktadır.

İç Kulak: Salyangoz şeklinde bir yapısı olan koklea, iç kulak sıvılarını ve tüy hücrelerini içerir. Ses titreşimleri, dış kulaktan orta kulağa ve daha sonra da iç kulak sıvılarına iletilmektedir. Gelen ses, işitme siniri yoluyla beyindeki işitme merkezine taşınır³⁸.

İşitme duyusu, ses olarak adlandırılan mekanik titreşimleri ortaya çıkarabilme yeteneğidir. İşitme, aşağıdaki sırayı izleyerek gerçekleşir³⁹:

1. Ses titreşimleri kulak kepçesi tarafından toplanır ve kulak kanalına gönderilir.
2. Ses dalgaları kulak zarında titreşime yol açar.
3. Orta kulaktaki üç adet kemikçik (çekiç, örs ve üzengi) bu titreşimleri yükseltir ve iç kulağın oval penceresine gönderir.
4. İç kulakta bulunan tüy hücreleri bu titreşimleri alır, elektriksel uyarılara dönüştürür.
5. Tüy hücrelerinden gelen bu elektriksel uyarılar, işitme siniri aracılığı ile beyne iletilir. Beyin bu sinyalleri analiz eder ve yorumlar⁴⁰.

Kulağın bu üç bölümünde, işitme sinirinde veya beyinde ortaya çıkan bir hastalık, sesin normalden daha az işitilmesini sağlar. Yapılan testlerle, işitme kaybının derecesi belirlenir⁴¹.

(-10) ile (+15) desibel arasındaki işitme seviyesi, çocuklarda normal olarak kabul edilmektedir. Uluslararası standartlara göre 16-25 arasındaki işitme seviyesi, çok hafif derecede işitme kaybı olarak kabul edilirken; 92 desibel ve üzerisi çok ağır derecede işitme kaybı olarak tanımlanmaktadır⁴². Günlük konuşma ortalama 50-70 desibel olarak kabul edildiğinde; bütün frekanslarda ortalama 80 desibel ve üstü kayıp olan olgular, pratikte sağır ve dilsiz olarak kabul edilmelidir⁴³.

³⁸ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 12.

³⁹ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 12.

⁴⁰ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 12.

⁴¹ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 12.

⁴² AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 12.

⁴³ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 226.

Daha çok bünyevi patolojik sebeplerden doğan ve bütün organizmayı kaplayan sağır ve dilsizlik, ferдин normal ruhsal gelişmesine engel olmakta ve bu bakımdan özel bir eğitim rejimine gerek göstermektedir⁴⁴. Sağır ve dilsiz, bu noksanlığı bulunmayan kişiye oranla normal hayata daha geç ve daha güç uyabilmektedir⁴⁵. Daha da ileri giderek, insanlardan kaçan ve kolaylıkla anti sosyal hareketlere kendisini kaptıran bir ruh yapısını da taşıyabilmektedir⁴⁶.

Scott Stevenson, sağırılığı “bir kabuklu yemişin içinde bulunma hâli” olarak tarif etmiştir. Uyanık olduğumuz saatlerin %75’ini dinleyerek ya da konuşarak, yani sözcüklerle geçirdiğimiz dikkate alındığında, bu tarifi gerçekliği ortaya çıkarmaktadır⁴⁷.

Doğuştan veya hayatın erken dönemlerinde sağır olan bir çocuk, ailesi ve arkadaşlarıyla anlaşmanın en kolay ve kısa yolu olan konuşabilme yeteneğine sahip olmadığı için, yoğun bir iletişimsizlik yaşamaktadır. Sağır ve dilsizlerin en büyük eksikliği, duyma ile elde edecekleri iletişimin aksamasından kaynaklanan deneyim güçlüğüdür. Bu nedenle sağırılar diğer kişilerin düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşmaz⁴⁸. Diderot bu durumu, “Doğuştan bir sağır dilsizle sohbet ederken, sayı, yer kaplama ve süreyle ilgili belirsiz nicelikleri tarif etmek ve genel olarak her türlü soyutlamayı aktarmak konularında aşılması neredeyse olanaksız zorluklarla karşılaşırız. Yapmıştım, yaptım, yapıyordum, yapacaktım gibi zamanların farkını anladıklarından asla emin olamayız. Aynı şey koşullu önermeler için de söz konusudur...”⁴⁹ demek suretiyle, son derece yerinde olarak ifade etmektedir. Çocuğun en büyük ihtiyacı olan güvenlik duygusu sağırılarda tam anlamıyla sağlanamamakta, bu çocuklara karşı ailelerinin sıklıkla aşırı koruyucu olmaları da, zaten var olan güvensizlik hissinin kişinin aile dışı ortamlarda bulunması halinde, aşırı boyutlara ulaşmasına yol açmaktadır⁵⁰.

Bilinmeyen tehlikelere karşı duydukları kaygı, sağırılarda anksiyetenin nedeni olup, duymayan bir kişi daima bir şeyler kaçırdığı endişesi içerisinde şüpheli bir yaklaşım sergileyecektir. Duyan ve konuşan bir çevre ile olan iletişim güçlükleri nedeniyle, derin bir yalnızlık içerisindeyler. Bu kişiler, sevgi ve hoşgörüden mahrum, katı, egosantrik bir yapı geliştirmektedirler. İnatçılık ve rekabet hisleri normal işitenlerden daha güçlü olup, liderlerine bağlı bir kişilik ortaya koymaktadırlar⁵¹.

İletişimsizlik, adaptasyon sorunu ve günlük yaşamla baş etmedeki zorluk, sağır ve dilsizlerde yaygın olan depresyon ve paranoid durumlara yol açabilmektedir. Sırf sağır ve dilsiz olmaları nedeniyle,

⁴⁴ MANZİNİ, II, 1920, s. 63’den Aktaran: DÖNMEZER, ERMAN, s. 179.

⁴⁵ MAGGIORE, s. 426-427’den Aktaran: DÖNMEZER, ERMAN, s. 179.

⁴⁶ ANTOLİSEİ, s. 446’dan Aktaran: DÖNMEZER ERMAN, s. 179-180.

⁴⁷ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 225.

⁴⁸ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, TÜZÜN, AŞIRDİZER, s. 230.

⁴⁹ DİDEROT, s. 90.

⁵⁰ J. BALLANTYNE, s. 209-213; P. HİNDLEY – R.M.A. BROWN, s. 720 -729; T.B. KARASU, s. 948-95’ den Aktaran: AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 225.

⁵¹ P.R. MAGRAB, s. 948-957; H. ÖZEK, s. 98-101; R.H. MYKLEBUST, s. 34 -71’ den Aktaran: AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 225.

olayları yanlış anlayabilmektedirler. Spontan dikkatleri zayıf, buna karşın volenter dikkatleri yüksektir⁵². Görsel hafızaları gelişmiş olmasına karşın, konuşmaya yönelik motor hafızaları zayıftır⁵³.

Sağır ve dilsizlik çoğu kere doğuştandır ve esasen dilsizlik, sağırliğin bir sonucudur, zira birey sağır olarak doğduğu için konuşulan dili öğrenemez ve bu sebeple de konuşamaz. Bununla birlikte hastalık, kaza gibi sebepler sonucu, sağır ve dilsizliğin sonradan meydana gelmesi de mümkündür. *Gerin*'e göre; altı ve yedinci yaştan sonra meydana gelen sağırlık hali, esasen dilsizliğin kaynağı olamaz. Bu yaştan sonra meydana gelen sağırlık dolayısıyla dilsizlik vakaları çok nadirdir, zira yaşamın bu devresinde çocuklarda dil tamamen teşekkül etmiş durumdadır ve sağırlık nedeniyle bütünüyle kaybolmaz. Bu itibarla altı ve yedinci yaştan sonra meydana gelen sağırlık hallerinde; bu kişilerin sağırlıkları kabul edilir, lakin sağır ve dilsizliklerinden bahsedilemez⁵⁴.

III. SAĞIR VE DİLSİZLERİN CEZA SORUMLULUĞUNA YÖNELİK SİSTEMLER

Sağır ve dilsizlerin kusur yeteneği ve ceza sorumluluğu konusunda çeşitli sistemler kabul edilmiştir.

Bir sistemde; sağır ve dilsizliğe yönelik olarak kanunda özel düzenleme bulunmamakla birlikte; somut olayda söz konusu halin, kişinin kusur yeteneğini üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmak suretiyle karar verilmektedir. Buna göre; failin sağır ve dilsiz olması halinde, sorun genel kurallara göre çözümlenecektir. Yani, sağır ve dilsizlik belirli ve somut olayda kusur yeteneğini ortadan kaldırmışsa, fail cezalandırılmayacak; kusur yeteneğini zayıflatmışsa, failin cezasından o ölçüde indirim yapılacaktır; kusur yeteneğine hiç etki yapmamışsa, faile tam ceza verilecektir. Fransız ve Alman Ceza Kanunları⁵⁵ buna örnek olarak gösterilebilir. Aynı düzenlemenin, Türk Ceza Kanunu için izlenmesinin uygun

⁵² “*Spontan (istem dışı)dikkat*: Çaba harcamaksızın ortaya konulan dikkat. Manik dönemde artarken, organik ruhsal bozukluklar, depresyon ve anksiyete durumlarında azalır.

Volenter (istemli, bilinçli) dikkat: İradi olarak ortaya konulan dikkat. Organik ruhsal bozukluklar, şizofreni, mani ve yoğun anksiyete durumlarında azalır”.

AŞKIN, <https://rustemaskin.com/ruhsal-durum-degerlendirmesi/> (Erişim Tarihi: 25.05.2025)

⁵³ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 225.

⁵⁴ GERİN, s. 1030, 1046-1047.

⁵⁵ Alman Ceza Kanunu’nda sağır ve dilsizlik hali, TCK’daki gibi özel bir maddeyle doğrudan düzenlenmemiştir. Bunun yerine, cezai sorumluluk; kusur yeteneği ve akıl sağlığıyla ilgili genel hükümler çerçevesinde değerlendirilir. Sağır ve dilsizlik hali, bireyin fiilin hukuki anlamını ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneğini etkileyebilen bir durum olarak ele alınır. Alman Ceza Kanunu (StGB)’nın 20’nci maddesi, bir kişinin fiilin hukuki anlamını ve sonuçlarını algılama veya iradesini yönlendirme yeteneğinin olmaması durumunda cezai sorumluluğunun kalkacağını belirtir. Sağır ve dilsizlik hali, eğer kişinin bu yeteneklerini ciddi şekilde etkiliyorsa, bu madde kapsamında değerlendirilebilir. Örneğin, doğuştan sağır ve dilsizlerin iletişim sınırlılıkları, kusur yeteneğini tamamen (StGB m. 20) veya kısmen (StGB m. 21) ortadan kaldırabilir. ROXIN, s. 645-650.

StGB m. 21, kusur yeteneğinin önemli ölçüde azalması durumunda, cezada indirim öngörür. Sağır ve dilsiz bireylerin, örneğin eğitim düzeyi veya iletişim yeteneklerinin sınırlı olması nedeniyle fiilin sonuçlarını tam anlamıyla kavrayamaması, bu maddeye dayanak oluşturabilir. SCHÖNKE, SCHRÖDER, s. 234-238.

TCK’nın 33’üncü maddesi, sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluğunu, yaş gruplarına ve yaş küçüklüğüne paralel olarak indirimler yapmak suretiyle düzenlerken; Alman hukukunda sağır ve dilsizlik, yaşa bağlı sabit kurallar yerine bireysel kusur yeteneği incelemesiyle değerlendirilir. KREY, ESSER, s. 180-185.

olacağı da, doktrinde bazı yazarlarca savunulmaktadır⁵⁶. Sağır ve dilsizliğin her zaman akıl hastalığı niteliği kazanamayacağı düşünülse dahi; sağır ve dilsizlik diye ayrı bir olayın varlığı doğal olarak düşünüldüğünde bu sistemin bütün olaylarda doğru sonuç vermeyeceği de açıktır⁵⁷.

Bir diğer sistemde; sağır ve dilsizlikle ilgili olarak kanunda özel düzenleme bulunmakta olup, bu kişilerin sorumluluğu akıl hastalarının durumlarına paralel olarak kanunda yer almaktadır. 1930 İtalyan Ceza Kanunu’nun benimsediği sistem budur. Bu sistem, netice itibarıyla her bir olayda sağır ve dilsizin akli melekelerinin araştırılmasını gerektirmesi bakımından birinci sisteme benzese de, kanunda sağır dilsizliğin ayrıca düzenlenmiş olması bakımından ondan ayrılır⁵⁸.

Üçüncü bir sistemde ise kanun; sağır ve dilsizliğin kusur yeteneğini kaldırdığını veya zayıflattığını açıkça öngörür, ancak bu kişiler hakkında yaş küçüklüğüne ilişkin hükümlere paralel bir düzenleme getirir. Bu sistemin dayandığı temel, sağır ve dilsizliğin kusur yeteneğini oluşturan anlayabilme yeteneğinin gelişmesini geciktirici bir etki yapmasından ibarettir. Gerek 765 sayılı gerekse de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun düzenlemesi de bu şekildedir⁵⁹.

Doktrinde; Özgenç ve Demirbaş, sağır ve dilsizlik için özel bir düzenleme yapılmasının gerekli olmayıp, somut olaya göre değerlendirme yapılmasını savunmaktadırlar⁶⁰.

Dönmezer / Erman ise, sağır ve dilsizliğin yaşla ilgisinin az olduğu ve daha çok akıl hastalığına benzediği düşüncesiyle, sağır ve dilsizlerin küçüklere benzetilmesi esasından tamamıyla vaz geçilmesi ve akıl hastalıklarına benzer bir rejime tâbi tutulmasının daha uygun olacağını ifade etmektedirler⁶¹.

IV. TÜRK CEZA KANUNU’NUN SAĞIR VE DİLSİZLİKLE İLGİLİ DÜZENLEMESİ

A. GENEL OLARAK

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğunun belirlenmesinde, suç oluşturan fiili işlediği sıradaki yaşı esas alınmıştır. Bu şekilde, sağır ve dilsizlerle ilgili olarak yaş küçüklüğüne paralel bir düzenleme getirilmiştir. Ancak sağır ve dilsizlerin algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin daha geç gelişebileceği düşüncesiyle de, ayrı bir yaş grubu sınıflandırması

⁵⁶ ÖZGENÇ, s. 429; DEMİRBAŞ, s. 360.

⁵⁷ EREM, DANIŞMAN, ARTUK, s. 509-510.

⁵⁸ DÖNMEZER, ERMAN, s. 180-181.

⁵⁹ ÖZBEK, DOĞAN, MERAKLI, BACAĞIZ, BAŞBÜYÜK, s. 389.

⁶⁰ ÖZGENÇ, s. 429; DEMİRBAŞ, s. 360.

Demirbaş, Almanya’da sağır ve dilsizliğin Alman Ceza Kanunu’nun 20’nci maddesinde düzenlenen “*diğer ağır ruhi anormallik*” kavramı içerisine sokulabildiğini, akıl hastalığına ilişkin hükmün biyolojik niteliğinin genişletilerek, Türk hukukunda da benzer yolun izlenmesinin yerinde olacağını ifade etmektedir. Alman Ceza Kanunu’nun sadece 20’nci maddesi değil, 21’inci maddesi de buna ilişkin olup; bu hususa yönelik değerlendirmeler için, Bkz. Dipnot 55.

⁶¹ DÖNMEZER, ERMAN, s. 181.

yapılmıştır. Sistemin dayandığı temel, sağır ve dilsizliğin kusur yeteneğini oluşturan anlayabilme ve isteyebilme yeteneklerinin gelişmesini geciktirici bir etki yapmasından ibarettir⁶². Kanun;

“Bu Kanunun, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır.” demek suretiyle sağır ve dilsizliği, kusur yeteneğini etkileyen bir hal olarak görmüştür. Görüleceği üzere söz konusu madde, sağır ve dilsizliği 31’inci maddedeki yaş küçüklüğü durumunu dikkate almak suretiyle düzenlemektedir. Fark sadece söz konusu yaş gruplarının üç yaş artırılmasından ibarettir. Buna göre; çocuklar için geçerli olan on sekiz yaş bitimi, sağır ve dilsizlerde yirmi bir yaşın bitimi olarak kabul edilmiştir. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu ise, sağır ve dilsizliği her yaşta kusur yeteneğini etkileyen bir durum olarak düzenlemiştir⁶³.

Mülga 765 sayılı Kanunun 57’nci maddesi on beş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizi sorumsuz kabul etmekte, yirmi dört yaşına kadar da güvenlik tedbiri uygulamaktaydı⁶⁴.

Kanunun 58’inci maddesine göre; fiili işlediği zaman on beş yaşını bitirmiş olup da yaptığı işin neticesini fark ve temyiz ile hareket ettiği anlaşılmayan sağır ve dilsizlere ceza verilmemekteydi. Ancak yirmi dört yaşını dolduruncaya kadar bir tedbir olmak üzere suç niteliğine göre ıslah evinde veya ailesinin gözetiminde kalmaktaydı. On beş yaşını bitirmiş sağır ve dilsiz farik ve mümeyyiz (iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilen ve davranışlarını buna göre yönlendirebilen) bulunuyorsa, yaşı ne kadar ilerlerse ilerlesin indirimli bir ceza uygulanmaktaydı. Bu kişilerin cezai sorumluluklarının tam

⁶² PARLAR, HATİPOĞLU, s. 507.

⁶³ “Madde 57- Fiili işlediği zaman henüz on beş yaşını bitirmeyen sağır-dilsizler hakkında takibat yapılmaz. Bunlar hakkında yirmi dört yaşına kadar kalmak üzere 53 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü tatbik olunabilir.

“Madde 58- Fiili işlediği zaman on beş yaşını bitirmiş olup da yaptığı işin neticesini fark ve temyiz ile hareket ettiği anlaşılmayan sağır, dilsizlere ceza verilmez”.

Ancak fiil cürüm olduğu ve bir seneden fazla hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı müstelzim bulunduğu takdirde yirmi dört yaşını henüz ikmal etmeyen sağır - dilsiz hakkında yirmi dört yaşına kadar kalmak üzere 53 üncü maddenin ikinci fıkrası hükümleri tatbik edilebilir.

Eğer fail yirmi dört yaşını bitirmiş ise mahkeme, hakkında 46 ncı maddede gösterildiği surette muamele yapılmak üzere kendisinin salahiyyetli makama teslimini emredebilir.

Eğer sağır-dilsizin suçu işlemekte fark ve temyiz ile hareket ettiği anlaşılır ve işlediği zaman on sekiz yaşını bitirmemiş bulunursa birinci fıkrası müstesna olmak üzere 54 üncü madde hükümleri tatbik olunur.

Sağır-dilsiz on sekiz yaşını bitirip de yirmi bir yaşını bitirmemiş ise 55 inci madde hükümleri tatbik olunur.

Sağır-dilsiz yirmi bir yaşını bitirmiş ise, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası yerine otuz yıl, müebbet ağır hapis cezası yerine yirmidört yıl ağır hapis cezası hükmolunur. Sair hallerde cezanın altında biri indirilir”.

⁶⁴ “Madde 53 - Fiili işlediği zamanda on bir yaşını bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılamaz ve ceza verilemez.

Ancak fiil kanunen bir seneden ziyade hapis cezasını veya daha ağır cezayı müstelzim bir cürüm olduğu takdirde müdeiumünün talebi üzerine mahkeme reisi çocuğun, istirdadı kabil tedabirden olmak ve on sekiz yaşını geçmiyecek müddetle mukayyet bulunmak üzere terbiye ve ıslah için devlet idare veya murakabesinde bulunan bir müesseseye konmasını veyahut-takayyüt ve nezaretinde teseyyüp ve ihmal ile bir cürüm işlemesine meydan verirlerse kendilerinden iki yüz liraya kadar cezayı nakdi alınacağı ihtariyle-ana baba veya vasiye teslimini emreder”.

olduğu bir yaş yoktu. On sekiz yaşını bitirmemişse 54/2'nci maddeye göre cezalandırılacak, on sekiz yaşını bitirmiş ancak yirmi bir yaşını doldurmamış olanlar, 55'inci maddeye göre cezalandırılacaklardı. Yirmi bir yaşını doldurmuş farik ve mümeyyiz olan sağır ve dilsiz yaşı ne olursa olsun, indirimli ceza uygulamasına tabi tutulmaktaydı⁶⁵.

Görüldüğü üzere 765 sayılı Kanun, sağır ve dilsizlik konusunda ikili bir ayrıma gitmiş ve belirli bir yaşa kadar küçüklere ait hükümlerin uygulanacağını ifade etmiş; ancak belirli bir yaşın ikmalinden sonra da, sağır dilsizi akıl hastaları gibi saymış ve buna dair hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Akıl hastalığından farklı olarak da, sağır dilsizliğin kusur yeteneğine etki yapmadığı bir halin olmadığını, ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle; sağır dilsizlik, kusur yeteneğini kaldırmadığı zamanlarda da, bu yeteneğin zayıflamasını mutlaka gerekli kılar ve failin cezası içinde bulunduğu yaş grubuna göre değişik ölçüde, fakat her halükârda indirilir⁶⁶.

5237 sayılı TCK ise, 765 sayılı mülga TCK'nın sisteminden ayrılmış ve sağır ve dilsizler hakkında üç dönem belirleyerek her dönem için farklı sonuçlar öngörmüştür^{67,68}.

B. YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜNE TABİ SAĞIR VE DİLSİZLER

1. On Beş Yaşını Doldurmamış Olan Sağır ve Dilsizler (Birinci Dönem)

Kanunda, fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında, on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu yaş grubundaki sağır ve dilsizler hakkında, kanunun 31/1 maddesi gereğince ceza kovuşturması yapılamaz ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir (TCK m. 33, 56; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 5, 11, 36)⁶⁹.

⁶⁵ ÖZSAN, s. 594.

⁶⁶ DÖNMEZER, ERMAN, s. 181.

⁶⁷ CENTEL, ZAFER, ÇAKMUT, s. 369.

⁶⁸ Mülga 765 sayılı kanunun düzenlemesi ise şu şekildedir: Sağır-dilsiz suçu işlediği zaman on sekiz yaşını doldurmamışsa küçüklere hakkındaki hükümlere tâbi olacağından, sağır-dilsizliğin ayrı bir etkisinin bulunması kabul edilmemiştir. Sağır-dilsiz on sekiz yaşını bitirmiş olup da yirmi bir yaşını doldurmamışsa, kusur yeteneğine etkisi olsun veya olmasın cezasında indirim yapılması öngörülmüştür. Sağır-dilsiz yirmi bir yaşını doldurmuşsa, bu durumun kusur yeteneğine etkisi kabul edilmemiş ancak bu durum anlayabilme ve isteyebilme yeteneğini kaldırmış veya önemli derecede azaltmışsa, sağır-dilsizliğin akıl hastalığı halini aldığı kabul edilerek buna dair hükümlerin uygulanması yoluna gidilmiştir.

DÖNMEZER, ERMAN, s. 181.

⁶⁹ “Koruyucu ve destekleyici tedbirler- (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

2. On Beş Yaşını Doldurmuş, On Sekiz Yaşını Doldurmamış Olan Sağır ve Dilsizler (İkinci Dönem)

Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş ancak on sekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında, on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümler uygulanacaktır⁷⁰.

Bu yaş grubundaki sağır ve dilsizlik, kusuru ya ortadan kaldırmakta ya da azaltmakta yani sağır ve dilsizin ya hiç cezalandırılmamasına ya da daha az ceza ile cezalandırılmasına neden olmaktadır. Bu yaş grubundaki sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmemiş olması halinde, ceza sorumlulukları olmayacak ve haklarında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanacaktır⁷¹ (TCK m. 33, 56; ÇKK m. 5, 11, 36; CMK m. 223/3⁷²).

Buna karşın araştırma sonucunda; sağır ve dilsizin fiili işlediği sırada, kusur yeteneğinin bulunduğu saptanması durumunda, ceza sorumluluğunun bulunduğu kabul edilecektir⁷³. Bu durumdaki sağır ve dilsizin cezası, on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış çocukların cezaları gibi verilecek, yani indirimli cezaya tâbi olacaklardır. İşledikleri suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunacak, diğer cezaların yarısı indirilecek ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamayacaktır (TCK m. 31/2).

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir.

(2) Hakkında, birinci fıkranın (e) bendinde tanımlanan barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

(3) Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertarafedileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrafta belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir (5395/5)".

"Çocuklara özgü güvenlik tedbiri - (1) Bu Kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır (5395/11)".

"Denetim altına alma kararı - (1) Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir (5395/36)".

⁷⁰ "Sağır ve dilsiz olduğu dosya kapsamında anlaşılan sanık hakkında TCK'nın 58' inci maddesinin uygulanması açısından, suçun farik ve mümeyyizi olup olmadığı hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınarak, sanığın hukuki durumunun buna göre tayini gerekirken, eksik inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması..." Y. 3.CD., E. 2008/2641, K. 2010/20189, T. 13.12.2010.

⁷¹ ZAFER, s. 467.

⁷² "Sanık hakkında; a) Yüklene suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, ... Hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir" (CMK m. 223/3).

⁷³ ÖZTÜRK, ERDEM, s. 316.

3. On Sekiz Yaşını Doldurmuş, Yirmi Bir Yaşını Doldurmamış Olan Sağır ve Dilsizler (Üçüncü Dönem)

Fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmuş, ancak yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümler uygulanacaktır.

Bu dönemdeki sağır ve dilsizlerin kusur yetenekleri bir taraftan tam olarak kabul edilmekte, diğer taraftansa yeterli erginliğe ulaşamadıkları düşünülmekte, daha az ceza verilmektedir. Bu kişilerin işledikleri suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunacak diğer cezaların üçte biri indirilecek ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamayacaktır (TCK m. 31/3).

C. YİRMİ BİR YAŞINI DOLDURMUŞ OLAN SAĞIR VE DİLSİZLER

1. Genel Olarak

Kanunda yirmi bir yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizlere yönelik olarak bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu itibarla fiili işlediği sırada yirmi bir yaşını tamamlamış olan sağır ve dilsizlerin, kusur yeteneğini ortadan kaldıran veya azaltan başka nedenler yoksa, mutlak anlamda anlama ve isteme yeteneğine sahip bulundukları kabul edilmekte ve bunlar normal bir süje gibi cezalandırılmaktadırlar⁷⁴.

5237 sayılı Kanun düzenlemesine göre, yirmi bir yaşını dolduran sağır ve dilsizin kusur yeteneği vardır. Dolayısıyla bu yaşın üzerindeki sağır ve dilsizler açısından, yaşın ceza sorumluluğu üzerinde bir etkisinin bulunmadığı kabul edilmiş olmaktadır. Bu itibarla Kanun, mülga TCK'nın 58/son maddesindeki yirmi bir yaşını doldurmuş sağır ve dilsizler hakkındaki indirimleri kaldırmıştır⁷⁵. Bu kişilerin işledikleri fiil açısından algılama veya irade yeteneğinin olup olmadığı yönünde ortaya çıkabilecek sorunla ilgili olarak, akıl hastalarına ilişkin sorumluluk rejiminin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ancak bu hususa kanun maddesinde değil, maddenin gerekçesinde yer verilmesi⁷⁶ doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir⁷⁷. Maddenin temel taşlarından olması gereken ve yirmi bir yaşını dolduran sağır ve dilsizlere yönelik uygulamayı içeren bu hususa, madde metninin içinde

⁷⁴ TOROSLU, TOROSLU, s. 415.

⁷⁵ KOPARAN, s. 39.

⁷⁶ “İşitme yeteneğine doğuştan sahip olmayan veya küçük yaşta bu yeteneği tamamen yitiren insanın algılama yeteneği yeterince gelişmez.

Sağır ve dilsizin ceza sorumluluğunun belirlenmesinde, suç oluşturan fiili işlediği sıradaki yaşı, ölçü alınmıştır. Böylece, sağır ve dilsizlerle ilgili olarak, yaş küçüklerinin sorumluluk rejimine paralel bir düzenleme yapılmıştır. Ancak, sağır ve dilsizlerin algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği daha geç gelişebileceği düşüncesiyle, ayrı bir yaş grubu sınıflandırması yapılmıştır.

Fiili işlediği sırada yirmi bir yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizler açısından yaşın ceza sorumluluğu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı kabul edilmiştir. Ancak, bu kişilerin işledikleri fiil açısından algılama veya irade yeteneğinin olup olmadığı yönünde ortaya çıkabilecek sorunla ilgili olarak, akıl hastalarına ilişkin sorumluluk rejiminin göz önünde bulundurulması gerekmektedir”.

⁷⁷ ÖZBEK, DOĞAN, MERAKLI, BACAKSIZ, BAŞBÜYÜK, s. 373.

değil de, bağlayıcılığı olmayan gerekçede yer verilmesi, bize göre de doğru olmayıp maddeye dâhil edilmesi gerekliliği bulunmaktadır.

Demirbaş’a göre; günümüzde tıbbın ve teknolojinin ulaştığı aşama bakımından sağır ve dilsizlerin eğitilmeleri mümkün olup, Kanunun bu şekilde bir yaş sınırlaması getirmesi yerindedir. Yirmi bir yaşını tamamlayan sağır ve dilsizin bu durumunun kusur yeteneğini etkilemesi halinde ise, artık akıl hastalığına ilişkin hükümleri uygulamak gerekecektir⁷⁸.

2. Akıl Hastalığı - Kusur Yeteneği İlişkisi ve Türk Ceza Kanunu Düzenlemesi

Kişilerde kusur yeteneğini etkileyen bir akıl hastalığının bulunması durumunda, fiil yine haksız bir eylem olma vasfını korumakla birlikte, failin bu ruhsal durumu onun kınanmaması sonucunu doğurmaktadır. Akıl hastalığının kusur yeteneği üzerindeki etkisi bazen tam olmakta, kimi zaman da sınırlı bir etken oluşturmaktadır. Bu nedenle, şüpheli veya failde bu tür hastalıkların bulunduğu bilgisi edinildiği takdirde, bu durumun tıbbi yönden incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemede, failin suç tarihi itibarıyla ve işlenen suç bakımından kusur yeteneğini etkileyen bir akıl hastalığının tesiri altında olup olmadığının muayene ve müşahade sonucunda belirlenmesi talep edilmelidir⁷⁹.

Türk Ceza Kanunu’nun 32’nci maddesinin ilk fıkrasında, kişinin algılama ve irade yeteneğinin akıl hastalığı nedeniyle “*önemli derecede*” azalması hali öngörülmüş ve bu durumda ceza verilemeyeceği kabul edilmiştir. İkinci fıkrada ise, yalnızca irade yeteneğinde “*azalma*” hali düzenlenerek, bu halde verilecek cezada indirim yapılması öngörülmüştür.

Akıl hastalıklarının kanunen düzenlenmesinde farklı sistemler bulunmakla birlikte; TCK’da bir taraftan akıl hastalığı terimine, diğer taraftan da hastalığın kişinin idrak ve iradesi üzerindeki etkilerine vurgu yapılarak, karma bir sistemin esas alındığı görülmektedir⁸⁰. Kanunun düzenlemesinden; kanun koyucunun üç kategori belirlediği ortaya konulabilir ki, bunlar: “*işlediği eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını hiç algılayamayanlar*”; “*algılama yeteneğine bakılmaksızın, işlediği eylemle ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli ölçüde azalanlar*” ve yine “*algılama yeteneğine bakılmaksızın, işlediği eylemle ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli olmayan ölçüde azalmış olanlar*”dır⁸¹.

Suç tarihi itibarıyla ve somut suç tipi bakımından, hastalığın failin kusur yeteneği üzerindeki etkisinin tıbbi açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir⁸².

Akıl hastalığı nedeniyle yapılacak incelemenin ilk boyutu, tıbben hastalığın algılama yetisini az ya da çok etkileyip etkilemediğinin tespitiyle ilgilidir. İkinci boyut ise, bu yeti etkilenmiş olsa dahi,

⁷⁸ DEMİRBAŞ, s. 359.

⁷⁹ GÖKCAN, ARTUÇ, s. 960.

⁸⁰ ULUTÜRK, s. 61.

⁸¹ MERAKLI, s. 373; DÜLGER, Ceza Genel, s. 610-611.

⁸² GÖKCAN, ARTUÇ, s. 962.

gerçekleştirdiği eylem anında failin bu davranışının hukuki anlamını idrak edebilip edemediğinin tespitine yöneliktir. Hastalık, algılama yeteneğini kısmen etkilese dahi, failin hal ve hareketlerinden fiilinin haksızlığını anlayabildiği anlaşılabiliriyorsa, eylem anında algılama yeteneğinin bulunduğu sonucuna ulaşılabilir⁸³.

Kanun koyucu, kişinin suçu işlerken kusur yeteneğini etkileyen bir akıl hastalığının tesiri altında olup olmadığının belirlenmesini tıp uzmanlarının yapması gerektiğini kabul etmiştir. Elbette ki, sonraki aşama normatif olarak kusur yeteneğinin değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bir başka deyişle, failin akıl hastalığı tesiri altında suçu işlediğinin tıbben saptanmasından sonra, algılama ve irade yeteneğinin var olup olmadığı konusunda karar verme görevi, hâkime aittir⁸⁴. Buna karşın Yargıtay kararlarında 32'nci maddenin uygulanması hakkındaki kararın tümüyle tıbbi bilirkişi tarafından verilmesi gerektiği anlamına gelebilecek değerlendirmeler de görülmektedir^{85,86}.

3. Yirmi Bir Yaşını Dolduran Sağır ve Dilsizlere İlişkin Uygulamanın Değerlendirilmesi

Öncelikle değinilmesi gereken yukarıda da izah olunduğu üzere yirmi bir yaşın ikmaline yönelik düzenlemenin kanun metninde değil de gerekçede yer verilmesinin doğru olmadığıdır. Metin, sağır ve dilsizliğin sadece yirmi bir yaşın tamamlanmasına kadar olan kısmını düzenlemekte sonrasını boş bırakmaktadır. Kanunilik ve bu ilkenin tamamlayıcısı durumundaki belirlilik ilkesi gereğince, yirmi bir yaş sonrasının da kanunda düzenlenmesi ve bunun gerekçeye bırakılmaması yerinde olacaktır.

Bir başka nokta ise, doğumdan yirmi bir yaşın tamamlanmasına kadar olan dönemde çocuk olarak kabul edilen sağır ve dilsizler, bu yaşın tamamlanmasıyla bir anda çocukluktan çıkmakta ve akıl hastası kimliğine bürünmektedirler. Yirmi bir yaşın öncesi ve sonrasındaki yetersizliği tıbben kesin çizgilerle ayırma imkânı veren bir veri söz konusu değilse (ki buna ne maddeden ne de madde gerekçesinden ulaşılamamaktadır) bu şekilde bir ayırım tıp bilimine uygun olmadığı gibi hukuki açıdan da bir gerekçeye sahip olmayacaktır. Sağır ve dilsizlik kusur yeteneğini etkileyen bir yetersizlik ise, bunun kıstası aynı şekilde belirlenmelidir. Bu durumda ya yaş kıstası kabul edilmeli ve kişinin tüm yaşamı dâhil edilecek şekilde bir düzenleme yapılmalı, ya da akıl hastalığı kıstası kabul edilmek suretiyle, kanun metni oluşturulmalıdır. Belli yaşa kadar küçük sonrasında akıl hastası olarak kabul

⁸³ GÖKCAN, ARTUÇ, s. 965.

⁸⁴ GÖKCAN, ARTUÇ, s. 991.

⁸⁵ GÖKCAN, ARTUÇ, s. 992.

⁸⁶ “Sanığın, epilepsi hastası olup olmadığının, epilepsi hastası olduğunun tespiti halinde atılı suçu nöbeti sırasında, nöbetten önceki veya sonraki zihin bulanıklığı içerisinde işleyip işlemediğinin belirlenmesinin özel ve teknik bilgiyi gerektiren bir konu olduğu, bu hususun hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesinin mümkün olmadığı, böyle bir değerlendirmenin ancak bilimsel verilere dayanan ve istikrar kazanmış adli tıp uygulamaları doğrultusunda yapılacak muayene sonucu düzenlenecek rapora göre yapılabileceği göz önüne alındığında, sanığın işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin azalıp azalmadığı, buna bağlı olarak da hakkında TCK’nın 32’nci maddesinin birinci veya ikinci fıkralarının uygulanmasının gerekip gerekmediği hususunda rapor alınarak sonucuna göre hukuki durumunun belirlenmesi gerekirken, eksik araştırma ile hüküm kurulduğu kabul edilmelidir.” YCGK, E. 2017/17-467, K. 2018/576, T. 27.11.2018.

etmenin makul bir gerekçesi söz konusu değildir⁸⁷. Kanaatimiz; sağır ve dilsizliğin akıl hastalığı olmadığı gerçeğinden hareketle bu kişilere yönelik, tüm yaşamlarını kapsayan ve her somut olayda yargılama makamı tarafından alınacak inceleme raporu sonrasında karar verilmesi şeklindedir.

İyi bir eğitim sayesinde duysal eksikliklerinin yol açtığı sınırlamalar ile mücadele etmenin doğru yöntemleri öğretilmiş olan sağır ve dilsiz bir birey, her ne kadar normal bireysel kişilik özellikleri gösterebilse dahi⁸⁸, bu tür bir eğitimin çok sınırlı bir kesime ulaşabildiği ülkemizde, genele yansıtılması ve yirmi bir yaş sonrasındaki sağır ve dilsizlerin tam ceza ehliyetine sahip olduğunu kabul etmek kanaatimizce doğru bir düşünce olmayacaktır⁸⁹. Her yıl yaklaşık 1.308.000 çocuğun dünyaya geldiği ve bunların 1.300 ila 2.600 arasının işitme engelli olarak doğduğu, dahası da bu sayının çocukların 4-5 yaş civarına geldiğinde beş misline ulaştığı ülkemiz verileri dikkate alındığında⁹⁰, düşüncemizin doğruluk payının da son derece gerçekçi olduğu kanaatindeyiz.

Türk Ceza Kanunu'nun sağır ve dilsizliği düzenleyen 33'üncü maddesinde söz konusu engel durumun, doğuştan ya da sonradan oluşup oluşmadığına yönelik bir ifadeye rastlanmamaktadır. Madde gerekçesinde ise *"İşitme yeteneğine doğuştan sahip olmayan veya küçük yaşta bu yeteneği tamamen yitiren insanın algılama yeteneği yeterince gelişmez"* denilmek suretiyle, maddenin doğuştan ya da küçük yaşta oluşan sağır ve dilsizlik halini kapsadığı ortaya konmaktadır. Kişi doğuştan veya küçük yaştan itibaren sağır ve dilsiz olmalıdır⁹¹.

Buna yönelik ilk eleştirimiz, yine kanun metninde olmayan bir hususun gerekçede yer almasına yönelik olacaktır. Öte yandan gerekçede ifade edilen *"küçük yaş"*ın hangi yaş aralığını kapsadığı da belirli değildir. Aşçıoğlu ve diğerleri; çocuğun *"prelingual dönemde"*⁹² ya da günlük gereksinimi karşılayacak yeterli kelime hazinesine ulaştığı beş yaş ve öncesi oluşan tam sağırlığın, doğuştan bir sağırlıkmış gibi değerlendirilmesi, daha ileri yaşta oluşacak sağırlığın ise indirimli ceza kapsamında değerlendirilmesi düşüncesindedirler⁹³.

Elbette ki doğuştan sağır olan, kendi sesini ve diğer kişilerin sesini duyamayacağı için konuşmayı öğrenemeyen ya da unutan kişinin durumu ile, belirli bir yaşa kadar tüm dış uyarıcılara açık

⁸⁷ Aynı düşüncede; ASLAN, s. 121.

⁸⁸ ÇAĞLAYAN, s. 616-619.

⁸⁹ Aynı düşüncede; AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 226.

⁹⁰ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, s. 13.

⁹¹ ARTUK, GÖKCEN, ALŞAHİN, ÇAKIR, s. 635.

⁹² *"Dil gelişiminde, bireyin ana dilini öğrenmeye başlamadan önceki evreyi ifade eder. Bilimsel olarak, bu dönem genellikle doğumdan itibaren, konuşma dilinin anlamlı bir şekilde kullanılmaya başlandığı yaklaşık 2-3 yaş aralığına kadar olan süreyi kapsar. Bu evrede çocuklar, dilin temel seslerini, ritimlerini ve dilbilgisi yapılarını algılar, ancak henüz tam anlamıyla kelime veya cümle üretilmez."* OWENS, s. 92-94.

"İşitme kaybı bağlamında, bu dönem, işitme kaybının dil öğreniminden önce (doğum veya erken çocuklukta) meydana geldiği durumları ifade eder. Bu durumlarda, dil gelişimi için özel müdahaleler gerekebilir." NORTHERN, DOWNS, s. 15-17.

⁹³ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 226.

olan ve bu yaşa kadar sağlıklı zihinsel gelişimi yerinde iken sağır olan kişinin⁹⁴ durumu aynı kefedede değerlendirilmemelidir⁹⁵. Öte yandan bu durum kaç yaşında gerçekleşirse gerçekleşsin, algılama ve dolayısıyla da kusur yeteneğine etkisi de gözden uzak tutulmamalıdır.

SONUÇ

Sağır ve dilsizlik Türk Ceza Kanunu'nun 33'üncü maddesinde yer almakta olup; yasa koyucu bu konuya yönelik doğrudan bir düzenleme yapmamış, aynı bölümün 31'inci maddesinde düzenlenen yaş küçüklüğüne gönderme yapmakla yetinmiştir. İki madde arasındaki fark, yaş küçüklüğünde yer alan yaş aralıklarının 33'üncü maddede üç yaş artırılmasından ibarettir. Bize göre; kanunun sağır ve dilsizlik durumunu yaş küçüklüğüne indirgeyen bu yaklaşımı, baştan itibaren hatalıdır⁹⁶. Her ne kadar doktrinde sağır ve dilsizlik durumunu “*geri kalmış küçüklük hali*” olarak düşünen yazarlar olsa da⁹⁷; sağır ve dilsizlik, yaş küçüklüğünden bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken bir kavramdır.

Sağır ve dilsizlik durumu kişinin yaşamını son derece olumsuz olarak etkileyen, iletişim kurma noktasında kısıtlayan, algılama yeteneğini körelten ve bu nedenle de yaşamı boyunca devam edegelen bir süreçtir. Bu sürecin sadece belirli yaş aralıklarına indirgenmesi, hayatın olağan akışı ile uyumlu değildir. Her ne kadar bu durumun gelişmiş tıp teknolojisine paralel şekilde verilecek eğitimlerle kısa tutulması gerektiğini savunanlar olsa da, bu teknolojiyle verilenlerin asla doğal olanın yerini tutmayacağı bir gerçektir. Diğer taraftan; işitme engelli doğum verileri dikkate alındığında, bu tür eğitimlerden ancak sınırlı sayıdaki sağır ve dilsizler yararlanabilecektir⁹⁸.

Dilsizlik, esasen sağırlığın bir sonucu olarak karşımıza çıkmakta olup, çoğunlukla doğuştandır. Buna karşın çeşitli etkenlerle sonradan meydana gelmesi de mümkündür. Bu nedenle sağır ve dilsizliği her daim doğuştan meydana gelen bir durum olarak kabul etmek, yerinde bir düşünce tarzı olmayacaktır. Ancak elbette ki doğuştan olanla, sonradan meydana gelen arasında da farklılıklar söz konusudur. Bu farklılık; konuşma yeteneği açısından, doğuştan olanlarda daha fazla dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Sosyal yaşama adapte olma ve iletişim açısından değerlendirildiğinde ise, sonradan bu yetisini kaybedenler açısından dezavantajın daha büyük olduğu görülebilecektir.

Sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğuna yönelik olarak farklı sistemler geliştirilmiş olup; Türk Ceza Kanunu bu konuda yaş küçüklüğüne paralel bir düzenleme getirmiştir. Kanun sağır ve dilsizliği;

⁹⁴ “Günlük konuşma ortalama 50-70 desibel olarak kabul edildiğinde, bütün frekanslarda ortalama 80 desibel ve üstü kayıp olan olgular pratikte sağır-dilsiz olarak kabul edilmelidir”. ⁹⁴ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 226.

⁹⁵ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 226.

⁹⁶ Yapılan birtakım araştırmalarda, sağır ve dilsizlerin zekâları normal sınırlarda bulunurken; diğer birtakım araştırmalarda, hafif işitme kayıplarında zekâ gelişiminin normal olduğu; kayıp arttıkça zekâ gelişimindeki aksamanın da belirginleştiği, özellikle yaş ortalaması 13,5 olan ağır işitenlerin, zeka gelişimi normal olan kişileri iki yıl geriden takip ettiği; yaş ortalaması 18,5 olan işitme engellilerin zekasının ise, aynı yaş grubundaki normal zekaya sahip kişilerle aynı seviyede olduğu ortaya konmuştur. H. ÖZEK, s. 98-101'den Aktaran: AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 225.

⁹⁷ AŞÇIOĞLU, OKUTAN, ÖZEK, ELMAS, s. 225; ASLAN, s. 61.

⁹⁸ Bkz. Dipnot 90.

on beş yaşına kadar olan dönem, on altı–on sekiz yaş arası dönem, on sekiz- yirmi bir yaş arası dönem olarak üç evreye ayırmıştır. Yirmi bir yaş sonrası içinse herhangi bir düzenleme olmayıp, bu yaşı dolduran sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluklarının olduğu kabul edilmektedir. Bu kişilerin kusur yeteneklerinin olup olmadığı yönünde çıkabilecek bir soruna yönelik olarak ise; akıl hastalarına ilişkin sorumluluk rejimi göz önünde bulundurulacaktır ki, bu düzenleme kanunda yer almamakta olup, söz konusu rejimin uygulanması gerektiği hususu madde gerekçesinden anlaşılabilmektedir.

Kusur yeteneğini etkileyebilmesi açısından benzerlik taşısa da, sağır ve dilsizlik akıl hastalığı değildir ve bu itibarla akıl hastalarına uygulanan rejimin uygulanması da doğru olmayacaktır. *Gerin*, sağır ve dilsizliğin hastalık gibi mütalaa edilemeyeceğini, bu durumun ekseriyetle sakatlık olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedir⁹⁹. Yazara göre; sağır ve dilsizlik daima fiziki bir maluliyet addetse de, peşin bir düşünce olarak akıl hastası gibi tanınması doğru değildir. Eğitimsiz sağır ve dilsiz genellikle fiziken ve psikolojik anlamda anormal olacaktır. Kolayca inanması, izole olması, münzeviliği, sosyal yaşamdan uzaklaşması gibi değişik sebepler nedeniyle, medeni alemden kopuk olmaları düşüncesiyle, akıl hastası gibi addedilmekle birlikte; eğitim görmüş sağır ve dilsiz, medeni yaşamı tanzim eden kurallara uyan, tamamen sosyal bir kimse olarak yaşama ayak uydurabilmektedir¹⁰⁰.

Sadece doğuştan değil sonradan da meydana gelebilmesi düşüncesiyle çocuklara ilişkin düzenlemenin doğru olmadığı, birtakım benzerlikler taşımakla beraber bu durumun akıl hastalığı da olmadığı şeklindeki düşüncemiz nedeniyle; sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğuna yönelik bağımsız bir düzenlemenin yapılmasının ve her somut olayda sağır ve dilsizin durumunun tıbben değerlendirilmesinin doğru olacağı kanaatindeyiz. Buna karşı sağır ve dilsizin aynı zamanda küçük ya da akıl hastası olması durumu da ayrıca dikkate alınmalıdır.

Türk Ceza Kanunu düzenlemesine göre, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. On altı ve on sekiz yaş aralığındakilerin, kusur yeteneği olup olmadığı re'sen araştırılacak; yoksa ceza sorumluluğu da olmayacak, varsa on sekiz yaşını doldurmuş sağır ve dilsizler gibi telakki edilerek indirimli ceza verilecektir. On sekiz yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizin ise, kusur yeteneğinin olduğu kabul edilerek, indirimli ceza uygulanması söz konusu olacaktır ki, bu durum yirmi bir yaşına kadar devam edecektir. Fiili işlediği sırada yirmi bir yaşını doldurmuş sağır ve dilsizlerin durumuna yönelik olarak ise kanunda bir düzenleme bulunmamakta, kusur yeteneklerini ortadan kaldıran veya azaltan başka bir nedenin bulunmaması durumunda ceza sorumlulukları tam olarak kabul edilmektedir. Kanunda yer almamakla birlikte madde gerekçesinden anlaşılabileceği üzere; yirmi bir yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizlerin işledikleri fiil açısından algılama veya irade yeteneklerinin olup olmadığı yönünde ortaya çıkabilecek sorunla ilgili olarak, akıl hastalarına ilişkin sorumluluk rejimi göz önünde bulundurulacaktır.

⁹⁹ GERİN, s. 1034, 1053.

¹⁰⁰ GERİN, s. 1040-1041, 1053.

5237 sayılı Kanuna göre; sağır ve dilsizlik, yirmi bir yaşın ikmaline kadar, kişinin çocuk olarak telakki edilmesine vesile olmakta ve bu kişiye, kanunun çocuklara yönelik hükümleri uygulanmaktadır. Yirmi bir yaş sonrasında ise sağır dilsizlik durumunun cezai sorumlulukla bağlantı kurulabilmesi, ancak algılama veya irade yetenekleriyle ilgili bir sorun çıkması durumunda göz önüne alınmakta, bu durumda da kanunun akıl hastalığıyla ilgili hükümlerine başvurulması gerekmektedir. Yirmi bir yaş öncesi ve sonrasında bu şekilde bir ayrıma tabi tutulmasının, tıbben ve hukuken izahı mümkün değildir.

Bu durumun kanun metninde değil de, madde gerekçesinde yer alması doğru olmadığı gibi; belirli bir yaşa kadar çocuk, sonrasında ise sorun çıkması ihtimaline binaen, akıl hastalığı olarak değerlendirmek kanaatimizce, doğru bir yaklaşım tarzı olmayacaktır. Sağır ve dilsizlik sadece yaş küçüklüğü ile ilişkilendirilmeyeceği gibi, akıl hastalığı da değildir. Kendine münhasır özellikleri olan bir durum olup; ne kadar iyi eğitim alınırsa alınsın, sosyal yaşam içerisinde bütünüyle normal bir kimse olarak düşünülmesi de söz konusu değildir¹⁰¹.

Apaydın da “kanaatimizce, sağır-dilsizlik ister doğuştan isterse sonradan meydana gelsin, kişinin, normal ruhi gelişmesine engel olan bir sakatlıktır. Yasalarımızda genellikle yaş küçüklüğüne ilişkin dönemlere (tedbir ve ceza indirimine) ve akıl hastalığına ilişkin hükümlere atıf yapılmış olup, yaş, temyiz kudreti tespiti akıl hastalığı genel ilkelere göre yapılmaktadır. Bizce sağır-dilsizlere, küçüklere ve akıl hastalarına ilişkin hükümlerin uygulanmasından vazgeçilerek, sağır-dilsizlere özgü maddi ceza hukuku hükümleri ile özel yargılama rejimlerinin uygulanması gerekir. Çünkü sağır-dilsizlerle iletişim kurmanın, sağır-dilsizlerin temyiz kudretine sahip olup olmadığını araştırmanın ve sağır-dilsizleri yargılamanın genel ilkelerle yapılması uygulamada birçok güçlüklerle neden olmaktadır” demek suretiyle bizimle aynı görüşte olduğunu belirtmekte ve sağır ve dilsizlerin kendilerine özgü maddi ceza hukuku ve özel yargılama rejimlerine tabi tutulmalarının uygun olacağını ifade etmektedir¹⁰².

Bize göre; sağır ve dilsizlerin ceza sorumlulukları yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile irtibatlandırılmaksızın ayrı bir madde olarak kanunda yer almalı ve sağır ve dilsiz failin yaşı kaç olursa olsun, bu durumun kusur yeteneğini etkileyip etkilemediği hususu, münferit her olay için ayrı olarak incelenerek karar verilmelidir. Sağır ve dilsizlik yanında yaş küçüklüğü ya da akıl hastalığı olması durumunda, bu hal de ayrıca değerlendirmeye alınmalıdır.

¹⁰¹ Sağır ve dilsizlik, kusur yeteneğini her durumda zayıflatır ve bu da her durumda cezanın indirilmesini gerekli kılar. Nitekim 765 sayılı Kanun düzenlemesi de bu yöndeydi. Bkz. Dipnot 63.

¹⁰² APAYDIN, s. 60.

KAYNAKÇA

- AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI (2014). Aile Eğitim Rehberi, İşitme Engelli Çocuklar. Ankara.
- AKBULUT, B. (2024). Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler. (4. b.). Ankara.
- ALKAN, N. (2005). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Adli Tıp Yönünden Değerlendirilmesi. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (58), 149-162.
- APAYDIN, C. (1996). Ceza Hukuku ve Adli Tıp Açısından Kusur Yeteneği, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- APAYDIN, C. (2018). Ceza Hukukunda Kusurluk. Ankara.
- ARTUK, M. E., GÖKCEN, A., ALŞAHİN, M.E., ÇAKIR, K. (2021). Ceza Hukuku Genel Hükümler. (15. b.). Ankara.
- ASLAN, B. (2014). Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğü. (3. b.). Ankara.
- AŞÇIOĞLU, F., OKUTAN, M., ÖZEK, H., ELMAS, İ. (1996). Suç İşleyen Sağır ve Dilsizler. Türk Otolarengoloji Arşivi, 34 (3), 223-227.
- AŞÇIOĞLU, F., OKUTAN, M., TÜZÜN, B., AŞIRDİZER, M. (1996). Sağır Dilsizlerde Ahlaki Redaet ve Rüşt Yaşı. Türk Otolarengoloji Arşivi, 34 (3), 228-231.
- AŞKIN, R. Psikopatolojik Değerlendirme. <https://rustemaskin.com/ruhsal-durum-degerlendirmesi/> (Erişim Tarihi: 25.05.3025).
- CENTEL, N., ZAFER, H., ÇAKMUT, Ö. (2010). Türk Ceza Hukukuna Giriş. (6. b.). İstanbul.
- ÇAĞLAYAN, M. M. (1984). Türk Ceza Kanunu. (3. b.). Ankara.
- ÇINAR, A. R. (2020). Çocuk Ceza Hukuku, Suça Sürüklenen Çocukların Ceza Sorumluluğu ve Yargılanmaları. Ankara.
- DEMİRBAŞ, T. (2019). Ceza Hukuku Genel Hükümler. (14. b.). Ankara.
- DİDEROT, D. (2019). Körler Üzerine Mektup, Sağır ve Dilsizler Üzerine Mektup. Çev. Adnan Cemgil-Dumrul Cemgil. (2. b.). İstanbul.
- DÖNMEZER, S., ERMAN, S. (1994). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. II. (10. b.). İstanbul.
- DÜLGER, M. V. (2023). Ceza Hukuku Genel Hükümler. (2. b.). Ankara.
- DÜLGER, M. V. (2014). Hukuka Uygunluk Nedenleri ile Mazeret Nedenleri Arasındaki Ayrımın Tarihçesi, Niteliği ve Gerekliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme. Ceza Hukuku Dergisi, 9(24), 121-180.
- EREM, F., DANIŞMAN, A., ARTUK, M.E. (1997). Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. (14. b.). Ankara.
- GERİN, C. (1953). Sağır ve Dilsizlerin Adli Tıp Cephesi. Çev: Hayrettin Dalakay. Adalet Dergisi, (9), 1029-1053.
- GÖKCAN, H.T., ARTUÇ, M. (2021). Türk Ceza Kanunu Şerhi, C. I. Ankara.
- HAFIZOĞULLARI, Z., ÖZEN, M. (2021). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. (13. b.). Ankara.

- HAKERİ, H. (2010). Ceza Hukuku Genel Hükümler. (9. B.). Ankara.
- KATOĞLU, T. (2003). Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık. Ankara.
- KOCA, M., ÜZÜLMEZ, İ. (2024). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. (17. b.). Ankara.
- KOPARAN, M. R. (2006). Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler (24.-34. Maddeler). Terazi Hukuk Dergisi, (2), 17- 40.
- KREY, V., ESSER, R. (2018). Deutsches Strafrecht: Allgemeiner Teil. (6. Auflage). Stuttgart.
- MERAKLI, S. (2024). Ceza Hukukunda Kusur. (3. b.). Ankara.
- NORTHERN, J.L., DOWNS, M.P. (2002). Hearing in Children. (5. b.). Philadelphia.
- OWENS, R.E. (2016). Language Development: An Introduction. (8. b.). Boston.
- ÖNDER, A. (1989). Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II. İstanbul.
- ÖZBEK, A. (1980). Adli Psikiyatri. Ankara.
- ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., MERAKLI, S., BACAŞIZ, P., BAŞBÜYÜK, İ. (2024). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. (15. b.). Ankara.
- ÖZGENÇ, İ. (2020). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. (16. b.). Ankara.
- ÖZSAN, H. H. (1992). Ceza Hukuku Alanında Adli Psikiyatri Uygulamaları. Ankara Tıp Mecmuası (The Journal of the Faculty of Medicine), (45), 589-598.
- ÖZTÜRK, B., ERDEM, M.R. (2021). Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku. (21. b.). Ankara.
- PARLAR, A., HATİPOĞLU, M. (2005). Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler. İstanbul.
- ROXIN, C. (2006). Strafrecht Allgemeiner Teil Band I. (4. Auflage). München.
- SOYASLAN, D. (2020). Ceza Hukuku Genel Hükümler. (9. b.). Ankara.
- SCHÖNKE, A., SCHRÖDER, H. (2020). Strafgesetzbuch: Kommentar. (30. Auflage). München.
- TOROSLU, N., TOROSLU, H. (2018). Ceza Hukuku Genel Kısım. (24. b.). Ankara.
- ULUTÜRK, H. (2014). Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi. Ankara.
- YILDIZ, M. E. (2021). Ceza Hukukunda Failin İrade Özgürlüğü Tartışmaları. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 70 (4), 1439-1478.
- ZAFER, H. (2021). Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m. 1-75, Ders Kitabı. (8. b.). İstanbul.